

Záverečná karta projektu

Názov projektu

Evidenčné číslo projektu

APVV-16-0619

Rímska kúria a Uhorské kráľovstvo v komunikačnej interakcii v stredoveku (s osobitným zreteľom na územie dnešného Slovenska)

Zodpovedný riešiteľ **prof. PhDr. Vladimír Rábik, PhD.**

Príjemca

Trnavská univerzita v Trnave - Filozofická fakulta

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

Trnavská univerzita v Trnave, Filozofická fakulta, Katedra histórie / Trnava university in Trnava, Faculty of Arts, Department of History

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

Na projekte nespolupracovalo žiadne pracovisko, výskum bol však realizovaný najmä vo Vatikánskom apoštolskom archíve (Città del Vaticano).

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

Nie sú (neboli plánované).

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

MARINČÁK, Šimon. Matins in Selected Medieval Byzantine Musical Manuscripts.

Warszawa : Rhetos, 2017. 162 s. - AH: 6,15 - ISBN 978-83-948098-5-0. SCOPUS

RÁBIK, Vladimír - FRIDRICHOVÁ, Darina. Patronátne právo mestských sídlisk na Slovensku v stredoveku a mestská societa. In: Stredoveké mesto a jeho obyvatelia. - Bratislava : Veda, 2017. - ISBN 978-80-224-1609-2. - S. 83-115.

MAREK, Miloš. Miloš Marek, Necpalskovci a Justovci. Prevzatie turčianskych majetkov v 15. storočí. In : Historický časopis, roč. 66, 2018, č. 4 - ISSN 0018-2575 - s. 577-598. CCC

RÁBIK, Vladimír. Erhard Modrer z Trnavy a Kremnice – počiatky rodu. Modelová analýza premeny meštianskych elít v stredovekom Uhorskom kráľovstve. In Mesto a dejiny, vol. 7, 2018, č. 2 - ISSN 1339-0163 - S. 75-93. WOS, SCOPUS

MAREK, Miloš. Kacíři, heretici, bludáři a zápas proti kacířství v stredovekom Uhorskom kráľovstve. In: Konštantínove listy 11/2, 2018, pp. 98-131. SCOPUS

LOPATKOVÁ, Zuzana. Pramene cirkevnej povahy k vzdelanosti vidieckeho obyvateľstva v 17. storočí. In Studia Historica Nitriensia. Nitra : Katedra histórie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. ISSN 1338-7219. - Roč. 21, č. 1 (2017), s. 155-161. SCOPUS

ANDERÁKOVÁ, Simona. Odpustkové listiny za pontifikátu pápeža Inocenta VI. (1352-1362) [elektronický zdroj]. In Doctorandorum Dies 2018. Kraków – Trnava : Towarzystwo Słowaków w Polsce, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2018. ISBN 978-83-8111-067-9. S. 31-35

GÁBRIKOVÁ, Dominika. Modranské vinohradníctvo v kontexte daňového zaťaženia

obyvateľstva v 17. a 18. storočí (využitie dát v priestore ArcGIS). In: Otázky zemepanského hospodárenia a správy v novoveku. - Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2019. - (Bibliotheca historica Tyrnaviensis). - ISBN 978-83-8111-158-4. - S. 251-266.

LOPATKOVÁ, Zuzana. *Visitationes canonicae archidiaconatus Posoniensis 1694/1695*. Trnava, Slovensko]. – 1. Krakov (Poľsko) : Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2019, ISBN 978-83-8111-149-2.

LABANC, Peter. Kariéra spišského prepošta Mutimíra : k personálnemu a kultúrnemu transferu v Uhorskom kráľovstve v polovici 13. storočia / Peter Labanc, Miroslav Glejtek. In: Historický časopis. - ISSN 0018-2575. - Roč. 68, č. 3 (2020), s. 385-407. CCC

ANDERÁKOVÁ, Simona. *Odpustkové listiny za vlády Anjouovcov a Žigmunda Luxemburského na území Slovenska*. 1. vyd. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, Filozofická fakulta, 2020, 157 s. ISBN 978-80-568-0203-8.

RÁBIK, Vladimír - MARINČÁK, Šimon. Benedictine Priory of St. Cross in Trnava : An Unknown Benedictine Priory Church in the Kingdom of Hungary in the Middle Ages. In: The Downside Review. - ISSN 0012-5806. - Vol. 138, no. 2 (2020), p. 45-55 ; Article Number: UNSP 0012580620916415. WOS.

RÁBIK, Vladimír. Povaha a interpretácia slovacík v stredovekých písomnostiach Vatikánskeho tajného (dnes apoštolského) archívu = The nature and interpretation of slovaciks in Vatican Secret (now Apostolic) archive's. In: Slavica Slovaca. - ISSN 0037-6787. - Roč. 56, č. 1 (2021), s. 79-92. SCOPUS

RÁBIK, Vladimír - LOPATKOVÁ, Zuzana. *Visitatio liminum of Hungarian bishops at the Roman Curia in the Middle Ages*. In Historický časopis (roč. 68), 2021, č. 5, pp. 769–796. CCC DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2021.69.5.1>

RÁBIK, Vladimír – MARINČÁK, Šimon – MAREK, Miloš – LOPATKOVÁ, Zuzana. *Et quod transeat sine alia lectione. Svätá stolica a Uhorské kráľovstvo (s osobitným zreteľom na územie Slovenska) v stredovekej komunikácii*. Bratislava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, vydavateľstvo Trnavskej univerzity v Trnave, spoločné pracovisko Trnavskej univerzity v Trnave a Vedy, vydavateľstva SAV v Bratislave, 2021 (rukopis odovzdaný do tlače v rozsahu 459 normostrán).

Uplatnenie výsledkov projektu

Výsledky projektu možno uplatniť v ich aplikovaní na ďalší špecializovaný výskum v rámci slovenskej historiografie, osobitne pre výskum slovacikálnych prameňov v zahraničných archívoch. Projekt nadväzuje a svojou koncepciou vo vedecko-populárnej forme prezentuje unikátny výskum slovenských historických prameňov vo Vatikánskom tajnom (dnes apoštolskom) archíve s názvom Monumenta Vaticana Slovaciae. Ako je známe, tento výskum je nezastupiteľný, pretože charakter a rozsah písomných prameňov vo vatikánskych archívoch nemá nikde inde svojho pendanta, preto ich výskum je pre kompletizáciu historických východísk našich dejín absolútne nezastupiteľný. Už počas riešenia projektu sa čiastkové výsledky uplatňovali členmi riešiteľského kolektívu v pedagogickej praxi, priamo členmi riešiteľského kolektívu boli aj doktorandi, teda jeho ďalší rozmer s prínosom do spoločenskej oblasti je didaktický. Treba upozorniť, že na Slovensku neexistuje žiadna iná vedecká inštitúcia, ktorá by vedeckú prípravu doktorandov postavila na výskume vo Vatikánskom apoštolskom archíve, v tomto zmysle bol teda úplne unikátny.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku (max. 20 riadkov)

Z prehľadu historických vzťahov pri formovaní a utváraní európskych štruktúr je celkom zrejmé, že nezastupiteľnú úlohu tu hrala Rímska kúria. Bolo to nielen v období pred vznikom základných politických línií v európskom priestore, teda ešte za čias antickej Rímskej ríše, ale aj vo všetkých nasledujúcich storočiach. Pri utváraní základnej politickej siete rodiačich sa európskych monarchií v 9. až 11. storočí a potom aj v nasledujúcich storočiach už bola úloha Cirkvi a jej misijnó-náboženského a politického konceptu celkom dominantná, čo zasiahlo aj región strednej Európy a náš historický priestor. Ešte pred vznikom Uhorského kráľovstva, ktoré bolo nositeľom najdlhšie trvajúcich historických procesov u nás, však Rímska kúria podstatným spôsobom zasiahla aj do vývoja na panstve Veľkej Moravy a Nitrianskeho kniežatstva. Od prelomu 8. a 9. storočia (od synody na brehu Dunaja v roku

796) to vlastne už aj oficiálne bol základný misijný protokol pre utváranie politickej podoby nášho regiónu, ktorému sa podriadilo nielen panstvo predkov dnešných Slovákov so sídlom v Nitre, ale tiež neskoršie domínium Veľkej Moravy a ich dedičia. A to aj napriek výraznému zásahu misijnej, edukačnej i administratívnej činnosti svätých bratov Konštantína a Metoda do tunajšieho života. Projekt autochtónneho slovanského písma a s ním spojeného literárneho jazyka a liturgie bol mimoriadny počin, ktorý našiel ohlas v širšom spoločenstve aj ostatných slovanských národov, než len u našich predkov. To svedčí o jeho nadčasovosti a osobitnom význame. Na túto oblasť sa projekt zameriaval osobitným spôsobom. Projekt sa vo svojich výsledkoch usiluje predstaviť niektoré z dôležitých aspektov vzájomných vzťahov medzi Uhorským kráľovstvom (a osobitne našim územím) a Rímskou kúriou. Vzájomná komunikácia mala rozmanitú podobu, utvárala administratívu tunajšej cirkvi, jej personálne obsadenie i politický a kultúrny aspekt takejto komunikačnej interakcie. Hoci sa Rímska kúria usilovala zasahovať do pomerov v Uhorskom kráľovstve prevažne len cez svoje cirkevné inštrumenty (udeľovanie úradov a prebend, menovanie do cirkevných funkcií, desiatkovou povinnosťou, vizitačnou povinnosť uhorských prelátov ad limina), vždy za tým bol aj politický kontext a definovanie vzájomných záujmov. Text publikácie tieto aspekty sleduje od preduhorského obdobia až do konca 17. storočia a okrem ich teoretického a vedeckého výkladu vždy obsahuje aj výber rozličných druhov prameňov z Vatikánskeho apoštolského (predtým tajného) archívu, kde kolektív autorov realizoval vlastný a originálny výskum. Výskum slovacík v tomto najstaršom a najdlhšie trvajúcim archíve na svete má totiž mimoriadny význam pre poznanie niektorých aspektov historického vývoja u nás, ktorý nemožno nahradiť žiadnymi inými prameňmi z domácich alebo iných zahraničných archívov. Realizácia tohto archívu radí slovenskú historiografiu k rozvinutým európskym historiografiám a jeho pokračovanie musí patriť medzi jej základné výskumné úlohy.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

From an overview of historical relations in the formation and formation of European structures, it is quite clear that the Roman Curia played an irreplaceable role here. This was not only in the period before the emergence of the basic political lines in the European area, ie during the ancient Roman Empire, but also in all subsequent centuries. In the formation of the basic political network of the nascent European monarchies in the 9th to 11th centuries and then in the following centuries, the role of the Church and its missionary-religious and political concept was quite dominant, which also affected the Central European region and our historical space. Even before the establishment of the Kingdom of Hungary, which was the bearer of the longest-running historical processes in our country, the Roman Curia also significantly affected the development of the estates of Great Moravia and the Principality of Nitra. Since the turn of the 8th and 9th centuries (since the synod on the banks of the Danube in 796), it was actually officially the basic mission protocol for shaping the political form of our region, which was subordinated not only to the ancestors of today's Slovaks based in Nitra, but also later dominion of Great Moravia and their heirs. This is despite the significant intervention of the missionary, educational and administrative activities of the holy brothers Constantine and Methodius in local life. The project of autochthonous Slavic script and the associated literary language and liturgy was an extraordinary deed, which was found in the wider community and other Slavic nations than just our ancestors. This testifies to its timelessness and special significance. The project focused on this area in a special way.

In its results, the project seeks to present some of the important aspects of the relationship between the Kingdom of Hungary (and especially our territory) and the Roman Curia. Mutual communication took various forms, forming the administration of the local church, its staffing and the political and cultural aspect of such communication interaction. Although the Roman Curia sought to intervene in the Kingdom of Hungary mainly through its ecclesiastical instruments (giving office and prebend, appointment to ecclesiastical positions, tithing duty, visitor duty of Hungarian prelates ad limina), the political context and the definition of mutual interests were always behind it. The text of the publication traces these aspects from the pre-mountain period to the end of the 17th century and, in addition to their theoretical and scientific interpretation, always contains a selection of different types of sources from the Vatican Apostolic (formerly secret) archive, where the team of authors

carried out their own and original research. The research of dictionaries in this oldest and longest-lasting archive in the world is of particular importance for the knowledge of some aspects of historical development in our country, which cannot be replaced by any other sources from domestic or other foreign archives. The realization of this archive ranks Slovak historiography among the developed European historiographies and its continuation must be one of its basic research tasks.